

Het meetnet libellen bestaat 20 jaar!

Tijd voor een terugblik, want het meetnet libellen bestaat 20 jaar! Op dit moment tellen zo'n 250 vrijwilligers voor De Vlinderstichting tweewekelijks vaste routes tijdens de vliegtijd van de libellen. Door de jaren heen zijn meer dan 2,5 miljoen libellen geteld tijdens zo'n 27.000 bezoeken. Daarvoor hebben de tellers samen meer dan vijfduizend kilometer afgelegd, gelijk aan een voetreis van Nederland naar China.

Tekst: In 1998 is het meetnet meteen met een flink aantal routes (ruim 100) van start gegaan. Elk jaar kwamen er nieuwe routes bij. Momenteel worden er zo'n 450 routes geteld.
Gerdien Bos-Groenendijk
 De Vlinderstichting

Meestgetelde soorten

De meestgetelde libel – bijna een miljoen keer – in 20 jaar meetnet is de watersnuffel. Deze strijdt jaarlijks met het lantaarntje en de azuurwaterjuffer om de eerste plaats van meestgetelde libel. Van de 'echte' libellen is de viervlek de meestgetelde soort. Viervlekken kunnen dan ook met enorme aantallen tegelijk waargenomen worden.

Zorgenkindje

Op de derde plaats van onderen staat de noordse glazenmaker (*Aeshna subarctica*). Deze soort wordt

op de libellenroutes nauwelijks geteld (gemiddeld 1 exemplaar per 2 jaar) en heeft het, vooral de laatste tien jaar, erg moeilijk. Wat daar precies de oorzaak van is, is nog niet bekend.

Onder aan het lijstje van getelde soorten staan verder zes soorten die zich recentelijk in ons land hebben gevestigd of zich helemaal niet in Nederland voortplanten. Dat zijn de zuidelijke keizerlibel (*Anax parthenope*), zuidelijke glazenmaker (*Aeshna affinis*), zuidelijke oeverlibel (*Orthetrum brunneum*), zuidelijke heidelibel (*Sympetrum meridionale*), oostelijke witsnuitlibel (*Leucorrhinia albifrons*) en zadellibel (*Anax ephippiger*).

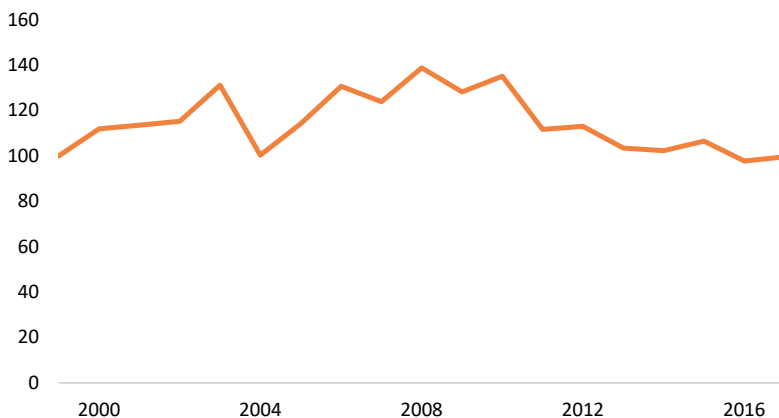
Hoe gaat het met de libellen?

Met de gegevens die in het meetnet libellen worden verzameld, berekent De Vlinderstichting samen met het CBS aantalstrends. Van de 48 soorten waarvoor we de trend kunnen berekenen gaan er 18 in aantal vooruit, blijven er 7 stabiel en nemen 23 soorten af. In de grafiek die een inschatting geeft van het totale aantal libellen op alle routes, is te zien dat het aantal libellen in de eerste tien jaar iets is gestegen. Dat is een gevolg van verbeteringen van de waterkwaliteit en een natuurvriendelijker inrichting en beheer van wateren. Daarna is de toename, na het bereiken van een piek, omgebogen naar een lichte afname. Per saldo is er in 20 jaar meetnet dus weinig veranderd. Dat libellen niet meer verder in aantal toenemen, komt onder meer doordat de chemische kwaliteit van veel wateren nog onvoldoende is. Daarnaast gaan sommige algemene, weinig kritische soorten de laatste jaren achteruit, zoals lantaarntje en gewone oeverlibel. Vermoedelijk is dat een gevolg van toegenomen concurrentie van of predatie door soorten die profiteren van waterkwaliteitsverbetering en klimaatverandering. Mogelijk speelt ook de kwaliteitsafname van hun leefgebied op het platteland een rol.

Winnaars

Enkele soorten libellen hebben in de afgelopen jaren een ongekende opmars gemaakt als gevolg van waterkwaliteitsverbetering en/of klimaatopwarming. Een voorbeeld daarvan is de vroege glazenmaker die

MEESTGETELDE SOORTEN			
Juffertjes			
1	watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	945.422
2	lantaarntje	<i>Ischnura elegans</i>	330.695
3	azuurwaterjuffer	<i>Coenagrion puella</i>	280.177
Echte libellen			
1	viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	140.602
2	gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	52.390
3	zwarte heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>	37.376

Index voor het totaal aantal libellen.

zich sinds het begin van de eeuw enorm heeft uitgebreid. Ook de vuurlibel is zo'n soort: een zuidelijke nieuwkomer die heeft geprofiteerd van klimaatverandering en in de jaren negentig ons land heeft bereikt. Ook bruine winterjuffer, tengere pantserjuffer, bruine korenbout, gevlekte witsnuitlibel, venwitsnuitlibel, smaragdlibel, zuidelijke keizerlibel en zwervende heidelibel zijn sterk toegenomen.

Verliezers

Er zijn natuurlijk ook verliezers. Deels is dat goed nieuws. Lantaarntje en zwarte heidelibel bijvoorbeeld, soorten van respectievelijk voedselrijk water en verzuurde vennen, hebben door habitatverbetering deels plaatsgemaakt voor meer verschillende soorten. Een echte verliezer is de blauwe glazenmaker. Deze soort is veel minder algemeen geworden in de afgelopen 20 jaar. Waarschijnlijk verliest hij de concurrentiestrijd van de grote keizerlibel (zie ook het artikel in dit blad). De geelvlakheidelibel is nagenoeg verdwenen — daarover heeft u in het februari-nummer van Vlinders al kunnen lezen. Ook gewone pantserjuffer en venglazenmaker nemen af.

Uitbreiding van het meetnet

Voor het meetnet libellen zijn we altijd op zoek naar nieuwe tellers. Zoals u op het kaartje kunt zien, zijn de algemene libellenroutes nogal onevenredig verdeeld over Nederland. In Zeeland, Limburg, Groningen, Friesland, Drenthe en Flevoland hebben we nog geen of heel weinig algemene libellenroutes. Voor een betrouwbare trendberekening is een goede spreiding van de routes over Nederland juist heel belangrijk. U bent dan ook van harte welkom om een gat in te vullen!

De algemene libellenroutes.

Henk Bosma

De viervlek is de meest getelde echte libel in 20 jaar meetnet.

Ook andere libellenwaarnemingen tellen!

Bent u wel libellenliefhebber, maar niet in de gelegenheid om een vaste route te lopen? Ook dan kunt u bijdragen aan het Landelijk Meetprogramma Libellen. Alle waarnemingen van libellen die bij ons binnenkomen (bijvoorbeeld via waarneming.nl of telmee.nl), worden gebruikt voor het verspreidingsonderzoek. Let er bij het doorgeven van waarnemingen op dat u zo veel mogelijk complete daglijsten doorgeeft (dus niet alleen de bijzondere soorten, maar ook de algemene). Daarmee krijgen we een beter beeld van het voorkomen van de verschillende libellensoorten en de veranderingen in de verspreiding.

Bedankt!

We bedanken alle tellers die in de afgelopen 20 jaar betrokken zijn geweest bij het meetnet libellen heel hartelijk voor alle inspanningen! Zonder u kan het meetnet niet bestaan.

Wilt u meer lezen over dit onderwerp, kijk dan op onze website bij 'Landelijk Meetnet Libellen'. Het Landelijk Meetprogramma Libellen is een samenwerkingsproject van De Vlinderstichting en het CBS, in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring (NEM), in opdracht van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.

Meedoen

Een route lopen in het meetnet libellen en zo bijdragen aan het onderzoek naar libellen is eenvoudig:

- Bij voorkeur kiest u een locatie dicht bij uw huis of werk, bijvoorbeeld waar u de hond uitlaat of in de pauze uw wandeling maakt.
- Het tellen van een route kost ongeveer 20 minuten.
- De route wordt tweewekelijks geteld.
- Tellen kan alleen met mooi weer.
- Het telseizoen loopt van 1 mei tot en met 30 september.

Voelt u ervoor om een libellenroute te gaan tellen, neem dan contact met ons op via meetnet@vlinderstichting.nl.